

BERGEN
KOMMUNE

ÅRSPLAN 2024 – 2025

Sæterdal barnehage

Forord

Barnehagene i Bergen kommune utarbeider sine årsplaner i samsvar med kravene til årsplan slik de er beskrevet i barnehageloven og forskrifter. Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver trådte i kraft fra 1.august 2017 og er en forskrift til barnehageloven.

Kvalitetsutviklingsplanen for kommunale barnehager 2018-2021 (24)

«Sammen for kvalitet – lek og læring» beskriver eiers lokale tilpasninger til rammeplanen og prioriteringer for gjeldende periode.

Hovedsatsningsområdet i kvalitetsutviklingsplanen er «Grunnlag for livslang læring i det 21. århundre». Planhierarkiet er synliggjort i modellen.

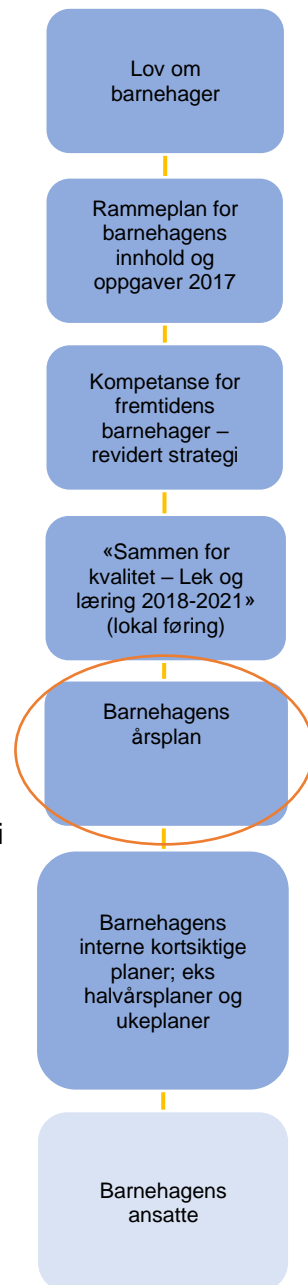
Årsplanverket til de kommunale barnehagene i Bergen kommune er delt i to:

- **Del en** beskriver mål og aktiviteter for årets satsinger og gir informasjon om hvordan disse følges opp, dokumenteres og vurderes. Årsplanen del en har et tidsperspektiv på 1 år og følger barnehageåret.
- **Del to** beskriver barnehagens satsninger og arbeid på et mer grunnleggende og generelt nivå. Årsplanens del to inneholder informasjon om hvordan barnehagen vil arbeide med danning gjennom omsorg, lek og læring for å fremme barns allsidige utvikling i samarbeid og forståelse med barns hjem. Videre redegjør barnehagen for hvordan det arbeides med progresjon i barnas pedagogiske tilbud gjennom hele barnehageløpet.

Som barnehageeier er vi ansvarlig for at barn i våre barnehager får en god start på et livslangt læringsløp. Godt planleggingsarbeid gjennom felles planmaler er utgangspunkt for utnyttelse av kollektiv kapasitet. Årsplanen utarbeides i samarbeid mellom barnehagens ansatte, barn og foreldre og danner grunnlag for pedagogisk innhold, aktiviteter og samhandling gjennom året. Årsplanen er et arbeidsredskap for personalet og dokumenterer barnehagens valg og begrunnelser. Årsplanen gir informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid til myndighetsnivåene, barnehagens samarbeidspartnere og andre interesserte.

BERGEN KOMMUNE

Etat for barnehage

Innhold

Visjon og mål	5
Visjon – En mangfoldig barnehage av høy kvalitet for alle barn	5
Verdier	5
Mål	5
1.0 Barnehagens innledning	6
1.1 Struktur og organisering	6
1.2 Metodevalg	6
1.3 Kjerneverdier	7
1.3.1 Ser barnet	7
1.3.2 Varme	7
1.3.3 Inkluderende	7
2.0 Livsmestring for det 21. århundre	8
– medvirkende barn i lek og læring	8
2.1 Tilknytning	8
2.2 Lek	9
2.3 Læring	10
2.4 Barns medvirkning	10
2.5 Vennskap og felleskap	11
2.6 Mangfold	12
3.0 Barnehagens tema/prosjekt	12
3.1 Fagområder	12
3.1.1 Språk som basiskompetanse	14
3.1.2 Matematisk kompetanse	15
3.2 Digitale verktøy	16
4.0 Barnehagen som lærende organisasjon	17
4.1 Barnehagens utviklingsarbeid	17
4.2 Dokumentasjon, vurdering og oppfølging	17
4.2.1 Dokumentasjon	17
4.2.2 Vurdering	17
4.2.3 Oppfølging	17
4.3 Barn og foreldres medvirkning i utviklingsarbeidet	18
I. Barnesyn og lærings syn	19
II. Pedagogisk relasjonskompetanse	19

III.	Danning gjennom omsorg, lek og læring	20
IV.	Progresjon i barnehagens pedagogiske innhold	21
V.	Overganger	21
a.	Tilvenning i barnehagen	21
b.	Overganger og sammenheng innad i barnehagen	21
c.	Samarbeid og sammenheng med skolen	22
VI.	Foreldremedvirkning	22
VII.	Bærekraftig utvikling	24
VIII.	Psykososialt barnehagemiljø	24
IX.	Barns seksuelle helse	25

Visjon og mål

Visjon – En mangfoldig barnehage av høy kvalitet for alle barn

I en mangfoldig barnehage av høy kvalitet skal barn få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter med utgangspunkt i egne forutsetninger og interesser.

Verdier

Det er utviklet et verdigrunnlag som skal sikre det enkelte barn trygghet, læring og utvikling i hverdagen. Verdigrunnlaget består av *varme, ser barnet og inkluderende*. Verdiene gir retning for det pedagogiske arbeidet og samhandlingen med barn og foresatte. Barnehagene beskriver i kapittel 1 hva de legger i disse verdiene.

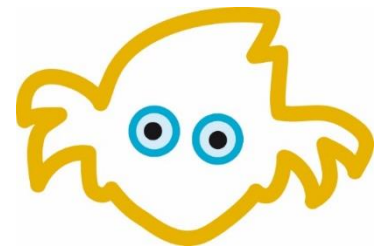
Mål

Bergen kommune ønsker som eier å gi retning for de kommunale barnehagene gjennom målsettingen:

Livsmestring for det 21. århundre – medvirkende barn i lek og læring

Grunnlaget for trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd legges i tidlig barndom og barnehagen har en sentral plass i dette. Livsmestring handler også om å møte motstand, håndtere utfordringer og være utholdende. Våre barnehager skal kjennetegnes ved at barnet:

- Opplever vennskap og fellesskap
- Erfarer trygghet og tilknytning til personalet
- Opplever spenning og glede i variert lek
- Er aktivt og medskapende i lek og læring
- Bruker sin kreativitet og søker utfordringer i lek og læring
- Blir møtt på sine uttrykk, sin undring og utforskertrang
- Opplever en barndom preget av mangfold, likeverd og respekt
- Utvikler sin språkkompetanse og sin matematiske kompetanse

1.0 Barnehagens innledning

Sæterdal barnehage har to avdelinger, en 1-3 års avdeling og en 3-6 års avdeling. Det er totalt 28 barn i barnehagen.

Størrelsen på barnehagen gir barna og de voksne en unik mulighet til tette relasjoner, og barna får en trygg tilknytning til flere voksne. Vi legger til rette for varierte opplevelser inne, og uteområdet med både natur og lekeapparater innbyr til allsidig lek og aktivitet. Barnehagen ligger fint til i et område med flere lekeplasser utenfor barnehagen, og med mange skogsområder vi kan bruke til pedagogiske opplegg og ulike turer.

1.1 Struktur og organisering

Barnehagen har to garderober fordelt på hver side i bygget og to avdelinger. Avdeling for store barn heter Månestråle og småbarnsavdelingen heter Solgløtt. Vi jobber avdelingsvis, men er ellers mye i lag inne og ute.

Personalet består av to pedagogiske ledere, en barnehagelærer, tre assistenter og en styrer. De pedagogiske lederne har det overordnede ansvaret for det pedagogiske innholdet og oppfølging av barn og foreldre. I samarbeid med barnehagelærer og resten av personalet planlegges og fordeles oppgaver i tråd med den enkeltes ansvarsområde.

Underveis i barnehageoppholdet vil barnet bytte garderobeplass og avdeling. Siden alle er mye sammen på tvers av avdelingene, er alle barna godt kjent med hele personalet.

1.2 Metodevalg

Vi bruker praksisfortellinger for å dokumentere det pedagogiske arbeidet. Ut ifra det som kommer frem i praksisfortellingene vil vi reflektere, vurdere og ha vurderingen som grunnlag for evt. endringer i praksis og planer. Med dette «lytter» vi til barnestemmen, vi er opptatt av deres utbytte av våre pedagogiske opplegg. Hvordan har barna det når vi har lekegrupper, når vi er på tur i skogen eller har maleaktivitet? Hva lærer de og hvordan har de det?

1.3 Kjerneverdier

«Verdiene gir retning for det pedagogiske arbeidet og samhandlingen med barn og foresatte.»

- ser barnet
- varme
- inkluderende

1.3.1 Ser barnet

«Vi ser det enkelte barns egenverdi. Barnet gis gode betingelser for læring og utvikling basert på vår anerkjennende væremåte.»

- Barnet blir lyttet til og samtalt med på en anerkjennende måte.
- Barnet møtes på sine egne premisser i læring og utvikling og oppmuntres videre ved positive ord og kommentarer.
- Barnet oppmuntres til å «prøve selv», men får den hjelp og støtte det trenger frem til egen mestring.
- Barnet møtes med respekt og ivaretagelse av sin personlighet og egenart, slik at det kan bli den beste utgaven av seg selv.

1.3.2 Varme

«Vi gir barnet omsorg og trygghet. I møte med barn skal vår hjertevarme gi næring og vekstmulighet.»

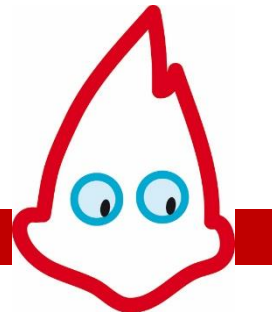
- Personalet møter barnet der det er, viser oppriktig interesse for hvert enkelt barn og gruppen samlet
- Barn og personalet samtaler, gleder og undrer seg sammen
- Personalet er ærlige og sannferdige i samværet med barna og viser i ord og gjerning at en er til å stole på.
- Barnet møtes på følelsene sine, ivaretas på en god og trygg måte, enten en er glad, sint eller lei seg. En trygg voksen gir hjelp og støtte i og ut av vanskelige situasjoner og konflikter

1.3.3 Inkluderende

«Vi skaper gode relasjoner, der alle barn blir sett og bekreftet. Det enkelte barn skal oppleve gleden av å tilhøre små og store fellesskap.»

- Personalet tilrettelegger for at barna skal kunne undre seg, reflektere og lære, aleine og sammen med andre
- Personalet tilrettelegger for at alle barn skal oppleve vennskap og aktiv deltakelse i fellesskapet, bli inkludert i lek, dialog og andre aktiviteter, uansett barnets etniske eller familiebakgrunn, hudfarge, språk, etc.
- Barn skal ha mulighet til å velge bort deltakelse i felles aktiviteter, men ikke hele tiden. Personalet tilrettelegger for at barns indre motivasjon til deltagelse i fellesskapet, motiveres. Barn som strever får støtte i leken, slik at den kan bli attraktiv og tiltrekke andre barn
- Vi bruker vår kompetanse og erfaring til å inspirere barns fantasi og være rollemodeller for hvordan man sammen kan konstruere ulike miljøer.
- Vi har nærhet til der hvor barn er og fanger opp deres uttrykk og kultur i leken, slik at vi kan utvide lekerepertoaret på en måte som bygger på det de er opptatt av.

2.0 Livsmestring for det 21. århundre

– medvirkende barn i lek og læring

2.1 Tilknytning

Tilknytning handler om barns relasjon til sine nærmeste og det emosjonelle båndet til andre omsorgspersoner som inngår i relasjonene. Alle rundt barnet er viktige personer i barnets første år, sammen legger vi grunnlaget for barnets vei videre i livet.

Mål:

- Barnet opplever trygghet og støtte i omgivelsene, og deltar i lek og felles aktiviteter.
- Tilvenning på barnets premisser – legger grunnlaget for barnets trygghet og trivsel.
- Barnet har god progresjon i sosiale relasjoner og inkluderes i barnegruppen.
- Barnet opplever seg som et selvstendig og viktig individ i gruppen og deltar på egne premisser

For oss innebærer det at:

- vi har et tett og godt foreldresamarbeid
- vi har et ledig fang, tid til omsorg og nærvær med barna.
- vi ser barna og er aktivt lyttende til det barnet formidler.
- vi samtaler med barna om det de opplever, vi deler tanker og erfaringer.

- vi legger til rette for aktiviteter som skaper fellesskap og inkludering.
- vi møter barna på deres premisser – at deres behov, interesser og personlighet blir møtt og er utgangspunkt for samspillet med omgivelsene.

2.2 Lek

Lek er en viktig del av barnas liv. Den er en naturlig uttrykksform for barnet, som gir glede, fellesskap og læring. Barn bearbeider inntrykk og opplevelser gjennom leken, men ofte leker de bare for å leke, aktiviteten i seg selv har en verdi – det er gøy. Lek er også viktig for inkludering og fellesskap, og for å motvirke mobbing og utestenging. Det er en arena for utvikling av sosial kompetanse. I barnehagen må vi tilpasse oss barnas lek, ikke omvendt. Vi må sørge for at leken skjer på barnas premisser.

Mål:

- Fremme barnets evne til samspill
- Bidra til likeverd av barnas sosiale status i barnegruppen.
- Legge til rette for alder- og modningstilpasset lek.
- Bidra til å utvide/utvikle barnas lekerepertoar.
- Skape gode lekemiljøer som bidrar til god og variert lek.
- Gi muligheter til lek i ulike miljø - i naturen, inne og ute.
- Fremtidige innkjøp av leker skal ha fokus på lekemateriale som kan brukes til flere ting, vi vil tilstrebe å kjøpe inn flere av samme ting og bruke alternative materialer til lek (f.eks. rør, plastflasker, kongler, fine steiner).
- Vi ønsker å lage «soner» i lekerommene, skjerme området der barna leker slik at de får ro i leken, uten å bli forstyrret.

For oss innebærer dette at:

- vi inspirerer barna til deltakelse i variert rollelek, som fører til samarbeid og samhandling
- legge til rette for at barna får tid og rom til å fordype seg lek.
- vi tilrettelegger for kreativ og variert bruk av inne- og uterom og fremme et inkluderende miljø der alle barna kan delta (viser til Skyfritt-inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen).
- vi er bevisst vår rolle i barnas lek; om vi deltar eller observerer. Det er viktig å veilede og forebygge dersom leken er i fare for å gli over i uheldige samspillsmønstre. Vi veileder og støtter det enkelte barn ut ifra deres ståsted, noen trenger f.eks. å øve på å være en god leder i leken mens andre trenger å styrkes på å «ta plass» og hevde seg i leken. Vi har fokus på at alle skal få styrket sin sosiale kompetanse i møte med andre barn og voksne. Vi voksne skal være gode rollemodeller.
- vi gir barna frihet til å utvikle egen lek, med egne venner, men sørger og for at alle barn deltar i et fellesskap.
- Iblant liker barn å være i sin egen lek, det gis rom og mulighet til dette, samtidig som vi er sensitive nok til å vurdere når barnet bør inn i felleleken igjen.

- Barna tilbys variert lekemateriell, og det gis rom for lek basert på barnas initiativ og kreativitet.

2.3 Læring

«I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer, fenomener, materialer og redskaper som bidrar til meningsfull samhandling. Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læringsprosesser. Barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny innsikt. Barna skal få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser. Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring.» (Rammeplan for barnehage)

For å følge opp rammeplanens forutsetninger benytter vi naturen i nærområdet. Det gir rom for: bruk av kroppen, utforskning, samarbeid og samspill. Vi tar i bruk ulikt naturmaterieill, skaper noe sammen, opplever glede og rekreasjon. Vi snakker om hvordan vi på best mulig måte kan ta vare på naturen.

I barnehagen legger vi til rette for lek, skapende pedagogisk aktivitet, matlaging sammen med barna, selvstendighet, kunnskap og oppdagelser gjennom ulike aktiviteter.

For oss innebærer dette at:

- vi tilrettelegger for et miljø der barn kan bidra i egen og andres utvikling.
- vi har en bevisst holdning til og forståelse for lekens betydning.
- vi er oppmerksomme på barnas interesser og følger deres initiativ, så langt som mulig.
- vi støtter barna i å bearbeide opplevelser og inntrykk, ved å reflektere rundt barnets erfaring.
- vi tilrettelegger for utfordringer som er tilpasset barnets alder og modning
- har samlingsstund, språkgrupper og temasamlinger
- vi har en dagsrytme i barnehagen som er fast, og som har et variert innhold mellom frie aktiviteter og lek og tilrettelagte, voksenstyrte aktiviteter. En god blanding av formell og uformell læring.
- vi har individuell tilpasning gjennom oppgaver og opplevelser basert på barnas styrker og interesser.
- vi voksne er bevisst på hvordan vi legger opp rutinesituasjoner.
- vi gir barna en god oversikt over aktiviteter gjennom dagen, samt faste rutiner.

2.4 Barns medvirkning

Medvirkning i barnehagen handler om å gi barna mulighet til å påvirke sin egen hverdag og barnehagens fellesliv. Det enkelte barn må ha innflytelse både på hva som skal skje og hvordan det skal gjøres. Denne retten er nedfelt i grunnloven (§104), barnehageloven (§1 og §3) og FN's barnekonvensjon (art. 12 nr.1) og skal ivaretas i barnehagen. Medvirkning handler om å bli spurt, bli lyttet til og akseptert som kompetent.

Barnehagen skal legge til rette for, og oppmuntre til at barnet får gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens virksomhet.

I barnehagen forplikter vi oss til å gi barnet en aktiv, medskapende rolle i sin egen læringsprosess. Barnas mening skal tas hensyn til så langt som mulig ut fra barnets alder og modning.

For å sikre barns medvirkning vil vi:

- Være lydhør for det barnet uttrykker i.f.t alder og modning.
- Møte barnas følelser, tanker og opplevelser med aksept og forståelse.
- Legge til rette for at barnets behov blir møtt og respektert – ingen er like og medvirkning handler om balansen mellom å bli møtt i sine behov og samtidig veiledes/utfordres til nye erfaringer.
- Voksne legger rammen for aktiviteter, men barnas initiativ og interesser påvirker deltagelse og innhold.
- Barns medvirkning skal vise igjen i månedsplan, og synliggjøre barns medvirkning i aktiviteter med barna.
- I møter skal barna sin trivsel være utgangspunkt for evaluering og videre planlegging. Dette for å sikre et godt psykososialt miljø i barnegruppen.

2.5 Vennskap og felleskap

Gjennom leken får barna venner. Vennskap og fellesskap betyr mye for menneskers liv. Fellesskap er en forutsetning for sosial utvikling og sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre.

Trygge relasjoner er essensielt for barnets sosiale utvikling. Å mestre samhandling med andre og få aksept for den man er, er nøkkelen til selv å kunne inkludere andre. De voksnes tilstedeværelse, og deres evne til å skape gode relasjoner med barnegrupper i lek og andre aktiviteter, er avgjørende for å sikre at barn har det bra og trives, at de opplever å ha venner og at de er en god venn selv.

Et barn som er trygg på seg selv og de som er rundt (barn og voksne), kan lettere tåle motgang og finne gode løsninger. Barnet vil kunne reflektere sammen med andre, på en måte som fremmer læring og utvikling.

For oss betyr dette at:

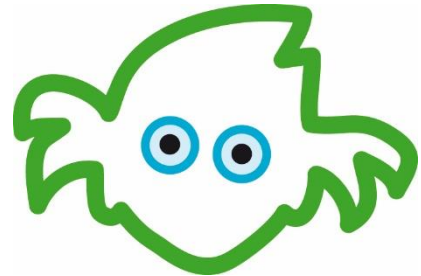
- vi tilrettelegger for at barna får mulighet til samtaler og refleksjoner for å bygge god sosial kompetanse.
- vi øver sammen med barna i å ta andres perspektiv, vi snakker sammen og reflekterer over hverandres meninger, følelser og opplevelser
- vi støtter og hjelper barna til å inkludere andre barn i leken
- vi støtter barna i å sette grenser, respektere andres og gir barna støtte og hjelp i konfliktsituasjoner

2.6 Mangfold

Barnehagen skal fremme respekt for menneskeverdet ved å synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Barna skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på. Samtidig skal barnehagen gi felles erfaringer og synliggjøre verdien av fellesskap. Barnehagen skal vise hvordan alle kan lære av hverandre og fremme barnas nysgjerrighet og undring over likheter og forskjeller. Barnehagen skal bidra til at alle barn føler seg sett og anerkjent for den de er, og synliggjøre den enkeltes plass og verdi i fellesskapet (Rammeplan for barnehagen).

For oss betyr dette at:

- barnehagen skal bruke mangfold som en ressurs i det pedagogiske arbeidet
- vi skal støtte, styrke og følge opp barna ut fra deres egne kulturelle og individuelle forutsetninger
- barnehagen skal synliggjøre ulike kulturer representert i barnegruppen og samisk kultur, og bidra til at barna kan utvikle respekt og fellesskapsfølelse for ulike kulturer.
- vi ivaretar barnas naturlige nysgjerrighet på det som kan oppleves «annerledes».
- Vi skal legge til rette for kulturmøter og barnas egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i sosiale og kulturelle fellesskap.

3.0 Barnehagens tema/prosjekt

3.1 Fagområder

Kropp, bevegelse, mat og helse

Mål:

- Barna har gode opplevelser og mestringsfølelse ved grov- og finmotoriske aktiviteter.
- Erfaring med bruk av kroppen i ulendt terreng.
- Hygiene og et godt kosthold har en naturlig plass i hverdagen.

Dette gjør vi:

- har fysiske aktiviteter som bidrar til god grov- og finmotorisk utvikling.

- går tur minst en dag i uken i ulendt terreng og har pedagogisk tilrettelagte aktiviteter ute.
- lager sunn mat og lar barna delta i forberedelsene til måltidene
- har fokus på håndvask og god hygiene
- har fysiske aktiviteter i gymsal på Bjørndalsskogen skole, evt. i barnehagen
- bruker bevegelse til sang og musikk.
- har ulike sanseaktiviteter og -opplevelser

Kunst, kultur og kreativitet.

Mål:

- Barna opplever glede ved dans, sang og musikk
- Barna opplever skaperglede og tar i bruk fantasi og kreativ tenking
- Barna får mulighet til å utvikle skapende evner gjennom bruk av ulike formingsteknikker

Dette gjør vi:

- tilrettelegger for tilgang på ulikt materiale.
- bruker mye naturmaterialer og tar utgangspunkt i barnas sin interesse, ideer og forslag.
- fanger opp og gir plass til barnas uttrykksformer og motiverer til utvikling i barnas eget tempo.
- skaper et fysisk miljø som inspirerer barna.
- har et best mulig utvalg av materiell til kreativ aktivitet.

Natur, miljø og teknologi

Mål:

- Barna opplever glede ved å ferdes i naturen og miljøet i nærområdet.
- Barna opplever glede, spenning og skapertrang ved å se på og eksperimentere med naturfenomen.
- Barna kan ta bedre vare på naturen og har bedre kunnskap om hvordan vi kan ta den i bruk.

Dette gjør vi:

- går turer av variert lengde, der barna opplever mestring, samhold og tur-glede.
- bruker nærområdet
- bruker naturmateriale o.a. materiale til kunst-, konstruksjons-, byggeaktiviteter og lek.
- resirkulerer papir, plast, glass og metall
- har jevnlig ulike eksperimenter som gir barna erfaring med fysiske lover
- bruker Smart Board, nettbrett og bærbare PCer

Etikk, religion og filosofi

Mål:

- barna viser toleranse og respekt for hverandre og andre
- barna får kjennskap til og kunnskap om høytider, religion og tradisjoner.
- barna kan undre seg og reflektere over hvordan de ser seg selv i.f.t. andre mennesker og omverden
- barna kan undre seg over at det er mange måter å forstå ting på

Dette gjør vi:

- stiller åpne spørsmål, som krever mer enn «ja/nei»-svar fra barnet.
- lar barnet tenke og snakke ferdig
- markere høytider og tradisjoner
- markere FN-dagen
- veileder, hjelper og støtter barna i konflikter, skaper forståelse sammen

Nærmiljø og samfunn

Mål:

- Barna blir kjent med nærmiljøet
- Barna får utvidet forståelse for andres levesett, kulturer og tradisjoner.

Dette gjør vi:

braker nærmiljøet som tur- og oppdagelsesområde. Hvordan er det i området her nå?
Hvordan var det i gamle dager?

- introdusere barna for personer, steder og samfunnsinstitusjoner i nærmiljøet for å skape tilhørighet og hjelpe barna med å orientere seg og ferdes trygt
- samarbeider godt med skolen, i form av besøk og invitasjon til arrangement
- søker kunnskap om og kjennskap til barnas familie og tilhørighet
- markerer samenes nasjonaldag
- gir barna begynnende kjennskap til menneskerettighetene

3.1.1 Språk som basiskompetanse

«Å forstå det som blir sagt, og å kunne gi uttrykk for egne tanker, følelser og meninger er viktig for å skjønne hva som skjer, samhandle med andre og ha medinnflytelse.» (U.dir. «Språk i barnehagen» -13)

Språk er avgjørende for all kontakt mellom mennesker. Med bakgrunn i observasjon skal personalet tilrettelegge for at det enkelte barnet i samhandling med andre, oppmuntres og inspireres til å ta i bruk verbalspråket.

Språk og kommunikasjon er grunnlaget for demokratisk deltakelse og medvirkning i alle sosiale relasjoner, samarbeidsformer og -funksjoner. Derfor er det viktig å

oppmuntre barna til å bruke språket sitt og motivere til å stadig øke ordforråd og forståelse.

Mål:

- Barna bruker språket til å skape gode relasjoner til andre barn og delta i lek.
- Barna opplever mestring og glede ved å bruke språket; i samtaler og lek
- Barna utvikler begrepsforståelsen sin og bruker et variert ordforråd

For oss betyr dette at:

- vi er bevisste på egen bruk av ord og uttrykk, variasjoner gir mer læring
- vi snakker sammen mens vi leker og i andre aktiviteter
- vi leker med rytme, lyd og rimord
- vi tilrettelegger for glede og gode felles opplevelser ved bruk av sanger, bevegelsessanger, rytme-instrumenter, dans og drama etc.
- vi leser fortellinger, eventyr og vers, vi ser på og snakker om bilder, samtaler mens vi spiser, pusler, tegner, bygger Lego-konstruksjoner osv.
- vi veileder og oppmuntrer slik at barna bruker språket til å løse uenighet og konflikter
- vi er bevisst vårt eget og ord-setter barnas kroppsspråk

3.1.2 Matematisk kompetanse

Matematikk er fundamentet i vår daglige tilværelse og finnes overalt i tid, rom, mengdeforståelse, konstruksjoner, musikk og naturen som omgir oss. Gjennom matematisk lek, undring og refleksjoner skal barna gis mulighet til forståelse av sammenhenger i verden rundt seg. Utvikling av barnas matematiske kompetanse skal foregå på barnas premisser og ta utgangspunkt i barns interesser. Barnas lek og aktivitet i barnehagen er naturlig knyttet til tall- og mengdeforståelse, målinger, romforståelse, mønster og klassifiseringer. Barnehagen skal stimulere barns undring, nysgjerrighet og motivasjon for problemløsning.

Mål:

- Barna oppdager og undrer seg over matematiske sammenhenger.
- Barna blir kjent med ulike matematiske begreper som tall og telling, geometriske former, mengder og sortering.
- Barna opplever glede og mestring i lek med matematiske begrep, mønster og kombinasjoner i det daglige.

For oss betyr dette at:

- vi stimulerer barnas undring og arbeid med sammenligning, sortering, plassering, mønster, former, størrelser, mengder, telling, måling, tall, orientering, visualisering osv.
- vi går på oppdagelsesturer for å utforske omgivelsene og sammen prøve å finne ut av og forstå sammenhenger i naturen og samfunnet vi er en del av

- vi stimulerer barnas nysgjerrighet for matematiske sammenhenger, med utgangspunkt i det barna er opptatt av i øyeblikket
- vi tilrettelegger for matematiske erfaringer i lek og utforsking, ved bruk av ulike måleinstrumenter, samtaler og undring

3.2 Digitale verktøy

I barnehagen brukes digitale verktøy som fotoapparat, pc og Smartboard i det pedagogiske arbeidet sammen med barna. Personalet er aktive sammen med barna, for å bidra og gi støtte, slik at barna utvikler en begynnende etisk forståelse av verktøyet. Det er vår oppgave å utøve digital dømmekraft. Verktøyet skal brukes med omhu og ikke dominere som arbeidsmåte, men sammen med barna skal våre digitale verktøy brukes på en spennende, utforskende og kreativt skapende måte.

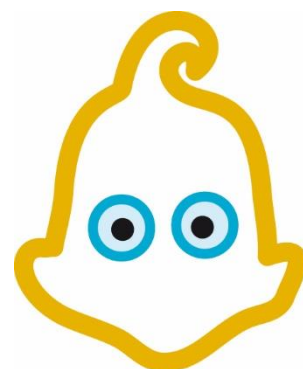
Mål:

- Barna er kjent med ulike digitale verktøy, prøver ut, undersøker, leker og lærer
- Barna utvikler en begynnende etisk forståelse knyttet til digitale medier

For oss betyr dette at:

- vi bruker digitale verktøy med omhu og utviser digital dømmekraft
- bruken av digitale verktøy støtter opp om barnas læringsprosesser og skal bidra til lek, kreativitet og utvikling.
- vi samtaler og reflekterer sammen med barna, rundt bruken av ulike digitale medier; hva er bra, greit nok og mindre bra

4.0 Barnehagen som lærende organisasjon

4.1 Barnehagens utviklingsarbeid

Vi fortsetter å jobbe ekstra med «nærværende voksne i lek», lek og lekemiljø og et trygt og godt barnehagemiljø (kap. 8 i Barnehageloven).

Fra høsten 2024 blir vi igjen med i ReKomp, og vi skal jobbe med tema innenfor barns medvirkning. Dette utviklingsarbeidet varer til og med våren 2026.

Hvert år deltar vi i systematisk vurderingsarbeid fra Etat for barnehage og blir fulgt opp i forhold til dette. Her vurderer vi utviklingsarbeid ut i fra barn, ansatte og foreldre sin medvirkning.

4.2 Dokumentasjon, vurdering og oppfølging

4.2.1 Dokumentasjon

Vi dokumenterer det systematiske vurderingsarbeidet i henhold til føringer fra Etat for barnehage.

Hver vår blir dette sendt inn til Etat for barnehage, og danner grunnlaget for neste års satsingsområde.

Observasjoner i barnegruppene danner grunnlag for arbeidet vårt. Hvordan er det sosiale miljøet i barnehagen? Hva må vi gjøre for å forbedre det? Hva skal vi gjøre?

4.2.2 Vurdering

Ut ifra egne vurderinger, og medvirkning fra foreldre, danner vi oss nye eller viderefører gjeldende satsingsområde.

Gjennom foreldremøter der vi tar foreldre med i evalueringer.

- Gjennomgang og oppfølging av Foreldreundersøkelsen fra UDIR.

Oppfølging

- Ulike møter blant personalet i barnehagen
- SU-møter
- Informasjon til foreldre
- Utarbeide handlingsplan
- Foreldremøter
- Kurs i temaet
- Opplæring i hvordan skrive praksisfortellinger og hvordan tolke dem og bruke resultatet i det videre arbeidet med barnehagemiljøet.
- Møter med Etat for barnehage

4.3 Barn og foreldres medvirkning i utviklingsarbeidet

- Foreldre skal medvirke i dette arbeidet gjennom SU og to foreldremøter dette barnehageåret. Øvrig medvirkning skjer i den daglige kommunikasjonen med foreldre og i foreldresamtaler.
- Fast tema om sosial kompetanse sammen med barna
- «Barnemøter» med samtaler med barnegruppen og enkeltbarna om hvordan de har det i leken, har de det trygt og godt? Barna skal være med å finne gode løsninger for at alle skal få være med, og være aktiv deltager. Sammen finne gode aktiviteter og leker der alle har det gøy og opplever å høre til.
- I nytt utviklingsarbeid i Rekomp skal barnas syn og barnegruppenes behov tas med i forhold til hva vi skal utvikle.

Del to

I. Barnesyn og læringssyn

«Barneperspektivet og barnet i sentrum, - pedagogikken skal ta utgangspunktet i hvordan barnet opplever verden» (Sammen for kvalitet – lek og læring)

Barna i barnehagen er en mangfoldig gruppe, der hver enkelt har sitt ståsted i sitt liv. Hver dag skal hver enkelt møtes som det unike individet hun /han er. Hvert barn skal møte et personale som er imøtekommande, pålitelige og løsningsorienterte.

I barnehagen skal hvert barn oppleve en trygg og god barndom, via et godt pedagogisk tilbud. Gjennom lek, i et trygt og godt samspill med andre barn, skal barnets lærelyst og læringspotensial ivaretas og stimuleres, med utgangspunkt i barnets egne interesser og behov.

Barna skal møte et personale som ved bruk av sin kompetanse og erfaring er kreative, aktive og anerkjennende. Med utgangspunkt i barnas interesser, stimulerer og tilrettelegger personalet til kunnskap og erfaringer på nye og ukjente områder, i et læringsmiljø som er preget av omsorg, trygghet, inkludering og lek.

II. Pedagogisk relasjonskompetanse

Mål: hvert barn skal bli sett, hørt og stimulert ut fra egne forutsetninger..

«Barn, de skal man snakke til som til andre folk»
«Møter jeg et barn, møter jeg et menneske»
(Anne-Cath Vestly)

Pedagogisk relasjonskompetanse handler om vår evne til å se og møte andre mennesker, små og store, der de er og være bevisst på egen rolle og bidrag i samspillet. Det handler om ferdigheter, evner, kunnskaper og holdninger som etablerer, utvikler, reparerer og vedlikeholder relasjoner mellom mennesker.

I det daglige arbeidet, i veiledning og refleksjon gir Bergen kommunens verdier 'se barnet, varme og inkluderende', sammen med prinsippene i Samspillsmetoden Dialog og ICDP, mening, forståelse og retning for personalet, som skal være synlig i vår daglige pedagogiske praksis.

Vi tenker at barn og voksne er likeverdige, men ikke likestilte. Det er alltid voksne som er ansvarlig for at klima i relasjonen barn – voksen er god. Vi voksne skal være tydelige og gode rollemodeller. Vi skal se barna, lytte til det som blir sagt, alltid søke å forstå barnets intensjon, gi mening til barnas opplevelser, gi anerkjennelse og sette positive grenser.

I samhandling med barn, er det alltid den voksnes ansvar at samhandlingen oppleves forståelig, ryddig, god og rettferdig for barnet

III. Danning gjennom omsorg, lek og læring

Mål: hvert barn skal vokse opp til å bli den beste utgaven av seg selv

OMSORG

«Omsorg er en forutsetning for barnas trygghet og trivsel, og for utvikling av empati og nestekjærlighet.» (Rammeplanen -17)

Barn er avhengige av et godt omsorgsmiljø, der de føler seg trygge, sett og tatt godt vare på. God omsorg er grunnlaget for god utvikling og læring, og trygghet og en følelse av å være ønsket og satt pris på.

Omsorgen tar ulike former for ulike barn i ulike aldre - et fang å sitte på, trøst når man faller og slår seg eller tydelig grensesetting er alle eksempler på god omsorg. Uansett form omsorgen tar, er det et engasjement fra de voksne som viser at de bryr seg om det enkelte barn som skaper trygge og selvstendige barn med god selvtillit.

LEK OG LÆRING

«Leken skal ha en sentral plass i barnehagen, og lekens egenverdi skal anerkjennes. [...] Leken skal være en arena for barns utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling.» (Rammeplanen -17)

«Barn lærer når innholdet gir mening og betyr noe for dem» (Sammen for kvalitet – Lek og læring)

Mennesket dannes gjennom hele livet og i barnehagen legges grunnlaget for barnets mulighet til aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Danningen skjer der det er trygghet og gjensidig respekt fra alle parter. Den skjer ut fra barnehagens verdigrunnlag, den voksnes erfaringer og i nært samarbeid med hjemmet.

Barna regnes som en aktiv deltaker i eget liv. Det er de voksnes plikt å veilede barna, men samtidig respektere deres egenverdi og selvstendighet. Det er viktig å kunne se ting i sammenheng for å kunne reflektere og veilede.

Et av de viktigste grunnlagene for barns utvikling og læring er barns samspill med andre mennesker. Lek sammen med andre barn gir en unik mulighet til å utvikle sin egen fantasi ved å se på, lytte til og lære av andre. Evnen til å sette seg inn i andres situasjoner er grunnlaget for empati og sosial kompetanse. Gjennom lek og sosiale samvær får barn erfaring med å bruke språket, både til å legge frem egne behov, men også for å lytte til og få kjennskap til andres. I leken lærer barn selve kjernen i sosialt samspill; om selvhevdelse, turtaking og vennskap.

Nyere forskning viser dessverre at barn i barnehager opplever både mobbing, krenkelser og utestenging fra leken. Personalet har et stort ansvar med å forstå det som skjer og gripe inn om leken kan oppleves negativ. Dette er nærmere omtalt i kapittel 8.

For barn eksisterer ikke noe skille mellom lek og læring. Lek er ikke bare lek, lek gir glede og er lystbetont samtidig som den er barnas viktigste arena for læring. Lek er en frivillig aktivitet som barnet selv velger å delta i.

Lek er læring og barnehagens helt sentrale arbeidsmetode. Gjennom leken får barn motoriske-, kognitive-, kommunikative - og sosiale ferdigheter. Leken er identitetsskapende og bidrar til at barn får en forståelse av seg selv på en rekke ulikeområder.

IV. Progresjon i barnehagens pedagogiske innhold

Mål: gjennom å utvikle hele barnet, legges et godt grunnlag for livsmestring og livslang læring.

Barn er i utvikling. De møter utfordringer, mestrer og må strekke seg; de opplever fremgang, medgang og motgang. Progresjonen må tilpasses det enkelte barn. Målet er at hvert barn blir sett og hørt, at alle ivaretas der de er samtidig de gjennom lek og andre aktiviteter, opplever og lærer i takt med alder og modning.

Progresjon blir et viktig punkt i foreldresamtalene. Vi vurderer barna ut ifra deres ståsted. Sammen med foreldrene kommer vi frem til hva som blir viktig å legge vekt på for det enkelte barn fremover.

V. Overganger

a. Tilvenning i barnehagen

Barns oppstart i barnehagen er avgjørende for barnets trivsel og trygghet og for et godt og gjensidig samarbeid med foreldrene» (Sammen for kvalitet – Lek og læring) Før barnet begynner i barnehagen sendes det et velkomstbrev hjem til barnet. Der får foreldrene informasjon om oppstartdato, tidspunkt og litt om våre forventninger til de første dagenes innhold. De får samtidig informasjon om medvirkningsmulighet på innholdet, slik at det best mulig passer barnets rutine, samt invitasjon til å komme innom før oppstart og bli litt kjent med omgivelsene og personalet.

Foreldre kan avtale å tilbringe mer tid i barnehagen enn de første 3 «tildelte» dagene. Da er god kommunikasjon mellom pedagogisk leder og foreldrene viktig, det må være barnets behov som blir det førende. Noen barn opplever trygghet i barnehagen fortere enn andre.

Barnehagen har egen informasjonssperm som ligger på barnehagens hjemmeside. Den oppdateres hvert år. Foreldrene får den hjem via Vigilo, evt. i papirutgave om ønsket.

b. Overganger og sammenheng innad i barnehagen

Sæterdal barnehage er en liten barnehage, så nye barn og foreldre blir fort kjent med hele personalet.

Når barn bytter fra den ene garderoben til den andre (fra «liten» til «stor») har vi samarbeid med foreldrene i forkant. Det gjelder enten skiftet er ved nytt barnehageår, eller midt i året. Ved varig bytte av avdeling, får barnet tilbringe mer og mer tid på ny avdeling, før flytting til ny garderobeplass.

c. Samarbeid og sammenheng med skolen

«Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning». (Rammeplanen 2017)

I barnehagen arbeider vi for at overgangen mellom barnehage, skole og SFO skal bli så god og trygg som mulig. Barna skal se frem til å begynne på skolen og da må de få kunnskap om hva skolen er og hvilke forventninger de vil møte der. Vi samtaler derfor om skolen og forklarer begrep de vil møte der;

Hva er gymnastikk og hvordan ser en gymsal ut?

Hva er friminutt? Hva gjør en dag?

Hva er SFO? Hva skjer der?

I løpet av året har vi et godt samarbeid med nærmiljøskolen, Bjørndalsskogen skole, som de fleste barna hos oss skal begynne på. Vi deltar på arrangement skolen setter opp gjennom året og går av og til på tur der vi må passere skoleplassen. Vi har benyttet skolens gymsal, når den har vært ledig og hatt gymnastikk med de eldste barnegruppene. Vi har også fått egen besøksdag, utenom førskoledagene, der barna har besøk SFO-delen av skolen og sett på aktivitetene det legges opp til der.

Før skolestart øver vi på:

- Ta imot og følge felles beskjeder, ute og inne
- Vente på tur, lytte til andre uten å avbryte
- Følge regler i spill og leker
- Hjelp andre, om behov
- Øve på å samarbeide
- Gjennomføre leker med vekt på stavelser (f.eks. gjennom klapping), rim og regler
- At barna blir vant til å lytte til høytlesing av bøker
- Klare av- og påkledning og holde orden på plassen sin i garderoben
- Vurdere påkledning i.f.t været
- Klare seg selv på toalettet

For at barna skal få en god overgang til skolen er det viktig at også skolen har kunnskap om arbeidet som er gjort i barnehagen. Barnehagen har møte med skolen, der vi informerer om barnegruppen som skal begynne på skolen om høsten. Vi har i samarbeid med foreldre og egne møter rundt barn med spesielle behov.

VI. Foreldremedvirkning

«Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling.» (Barnehageloven §1 Formål, del 1)

Mål: Barnehagen skal ha et tett og godt samarbeid med foreldre/foresatte.
Foreldre/foresatte skal oppleve at personalet ser og kjenner hvert barn i barnehagen.

Den daglige kontakten når barnet leveres og hentes i barnehagen er et viktig møtepunkt mellom foreldre og personalet. Her blir informasjon om barnet utvekslet, og foreldre kan gi uttrykk for hva deres barn trenger og be om samtale hvis de ønsker dette. Personalet vil også gi informasjon hvis det har vært noen spesielle hendelser i løpet av dagen, særlig positivt nytt er viktig å få formidlet umiddelbart.
Har noe vært vanskelig for barnet, evt. at barnet har skadet seg eller blitt syk, blir foreldrene oppringt umiddelbart av pedagogisk leder / styrer.

Foreldresamtaler

Barnehagen inviterer til foreldresamtale to ganger i året. Dette er samtaler om det enkelte barn, hva barnet mestrer, hva som er utfordringer, og hvordan foreldrene og barnehagen skal samarbeide for at barnet skal ha en god utvikling. Vi avtaler også samtaler på kort varsel ved behov.

Ansvarsmøter

Det holdes egne samarbeidsmøter rundt barn med spesielle behov. Her inviteres aktuelle hjelpeinstanser som f.eks. PPT, helsesøster, fysioterapeut etter avtale med foreldre. Innhold i møtene er knyttet til Individuell oppfølgingsplan for barnet.

Foreldremøter

Om høsten arrangerer barnehagen foreldremøte om barnehagens arbeid og planer for året. Da blir også årets Brukerundersøkelse lagt frem, sammen med hvilke områder personalet, sammen med SU har valgt ut til særlig oppfølging.
På vårhalvåret arrangeres temamøte / temakveld i samarbeid med SU. Foreldrene kommer med ønske til tema, det kan være innleide foredragsholdere, egne ansatte eller gruppearbeid tilknyttet barnehagens arbeid.

Foreldreundersøkelsen

Bergen kommune gjennomfører brukerundersøkelse hvert år. Her inviteres foreldre til alle barna til å si sin mening. Barnehagen behandler svarene i Samarbeidsutvalget og i personalgruppen og velger områder å arbeide med i året som kommer.

Arrangementer

Barnehagen ønsker at foreldrene skal bli kjent med hverandre og de andre barna i barnehagen. Vi inviterer derfor til uformelle treff gjennom året, der foreldrene gis mulighet til å treffe hverandre og samtidig se noe av det barna holder på med i barnehagen. Eksempler på dette er: foreldrekafe, Lucia-feiring før jul, og sommerfesten som foreldrene arrangerer på for-sommeren. Noen år har vi innsamlingsaksjoner til hjelpeorganisasjoner.

SU/FAU – Samarbeidsutvalget og Foreldrerådets arbeidsutvalg

Foreldrerådet består av alle foreldre i barnehagen. På høstens foreldremøte velges 2 representanter fra hver avdeling til SU. SU har som oppgave å ivareta foreldrenes kontakt med barnehagen og å skape kontakt mellom foreldre. Styrer kaller inn til første møte, som legges til første foreldremøte.

Arbeidsoppgaver

- Fremme fellesinteressen til foreldre / foresatte

- Bidra til et godt samarbeid mellom barnehage og hjem
- Medvirke til at foreldrene er aktivt med å skape et godt miljø i barnehagen
- Medvirke til god kontakt mellom barnehage og nærmiljø
- Arrangere temamøte / temakveld i samarbeid med barnehagen
- Sosiale arrangement for barn og foreldre

Samarbeidsutvalget (SU)

er et rådgivende, kontaktskapende og samordnende organ og består av to valgte representanter for foreldre, to ansatte i barnehagen og en utnevnt politiker fra Bergen kommune, som representerer eier. Samarbeidsutvalget skal behandle saker som er av viktighet for barnehagens innhold og virksomhet. SU fastsetter årsplanen for barnehagen.

Foreldrerepresentanter inviteres med når barnehagen har kvalitetsoppfølging, tilsyn og ved andre viktige begivenheter for barnehagen.

VII. Bærekraftig utvikling

Barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det. Barnehagen har derfor en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn. (Rammeplanen for barnehagen).

Innenfor bærekraftig utvikling jobber vi med at barna skal ta vare på naturen rundt seg. Vi plukker søppel når man er ute på tur i skog og mark, lærer barna tidlig at søppel skal kastes i søppelbøtten, og at det ikke hører hjemme i naturen. Vi har fokus på resirkulering, vi har eget kjøkkenskap der vi oppbevarer blikkbokser til forming, yoghurtbeger til å ha maling og lim i. Vi ønsker gjenbruk, og ønsker å kaste så lite så mulig.

VIII. Psykososialt barnehagemiljø

Det er forankret i Barnehageloven at alle barn har rett til et trygt og godt barnehagemiljø. I dette ligger det at alle ansatte i barnehagen er forpliktet til å gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for krenkelser, og videre at barnehagen skal jobbe forebyggende for å skape et varmt og inkluderende fellesskap.

Under plikten til å sikre at barn og unge har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø, følger det fire delplikter:

- plikten til å følge med
- plikten til å melde

- plikten til å undersøke
- plikten til å sette inn egnede tiltak

Arbeidet med det psykososiale barnehagemiljøet er et kontinuerlig arbeid som er retningsgivende for barnehagens kvalitetsutviklingsarbeid og grunnleggende for alt vi gjør i barnehagen, både i samspill med barna, samarbeid med foreldre og innad i personalgruppen.

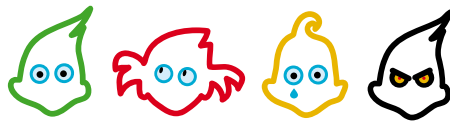
Barnehagen har en lokal handlingsplan for å sikre systematikk i arbeidet med det psykososiale barnehagemiljøet. Handlingsplanen gjennomgås i personalgruppen årlig.

Det psykososiale barnehagemiljøet er videre tema på foreldremøte, foreldresamtaler og i SU ved oppstart av hvert barnehageår.

IX. Barns seksuelle helse

Plan for seksuell helse, seksualopplysning og seksualitetsopplæring ble vedtatt av bystyret i april 2019, og er utarbeidet med formål om å sikre en helhetlig innsats for å styrke barn og unges seksuelle helse. Planen peker blant annet på barnehagen som en viktig arena for å sikre kunnskap og nødvendig kompetanse om kropp og seksualitet. Slik kan barnehagen styrke barnas begrepsapparat og danne grunnlag for positive holdninger knyttet til selvfølelse, identitet, egenverd, kropp, følelser og grenser. Videre skapes åpenhet og respekt for mangfold og variasjoner i familieformer og kjønnsuttrykk, noe som kan bidra til å forebygge fordommer og diskriminering.

Grunnlaget for god seksuell helse legges allerede tidlig i småbarnsalder. Bevissthet knyttet til barns seksuelle utvikling og kunnskap om hvordan denne kan komme til uttrykk i lek og atferd, er viktig for å kunne møte dette på en konstruktiv måte. Siden barnehagepersonale og foreldre har et felles ansvar for å ivareta barnets trivsel og utvikling, er det naturlig at barns seksuelle helse også er tema både i foreldresamtaler og på foreldremøter.

Sæterdal barnehage

Adresse: Bjørndalsskogen 41

Postnr/sted: 5170 Bjørndalstræ

<https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/saterdal-barnehage/siste-nytt>

E-post: Saeterdalen.Barnehage@bergen.kommune.no

**BERGEN
KOMMUNE**